

20/XI/1980

Adaptacions ortogràfiques

Legim en un text imprès escrit en català el nom de la cèlebre localitat alpina de Chamonix, situada a l'Alta Savoia, famosa com a centre d'esports d'hivern i d'alpinisme, transcrit en la forma catalanitzada «Xamònics». Vet aquí el cas oposat al dels qui encara s'entesten a escriure «sha» en lloc de xa (designant el títol del sobirà de Pèrsia). I no és pas que la transcripció de noms estrangers començada en els grups ch o sh no ofereixi els seus dubtes, però precisament Chamonix i xa són dos casos claríssims, dos exemples d'aquells que no han de suscitar la més mínima vacil·lació: Chamonix un nom propi sense tradició antiga en la nostra llengua, procedent d'una que té el seu mateix alfabet i que, per tant, s'ha de transcriure sense cap variació; i xa un nom comú, procedent d'una llengua amb un alfabet diferent del nostre i que transcrivim, tal com ho han fet d'altres llengües occidentals, amb una lletra que representa el mateix so —o molt similar— que el que té en la llengua original.

Al Diccionari acadèmic no trobem cap mot començat en els grups ch i sh. Únicament a cor (segona accepció) s'indica que abans aquest mot havia estat escrit també chor (forma que hom suprimí, amb què s'evità que molts llegissim, indegudament, «txor»). Però a la Gran Enciclopèdia trobem un bon nombre de mots començats en aquests grups consonàntics, la majoria noms propis —geogràfics i personals— i tots ells estrangers o d'origen estranger. Els noms propis que provenen de llengües occidentals, que se serveixen de l'alfabet llatí, com la nostra, conserven, com és lògic, la grafia original, que cap raó no ha d'induir a alterar. Més discutible podria ésser, potser, la adició dels que procedeixen de llengües orientals i cal pensar que hi han influït raons de fàcil identificació. Observem, però, que en un cas en què una llarga tradició ho justifica, a Shangai ja remet hom a Xangai. Resten els noms comuns, una quinzena en total, que plantegen un problema delicat. Hom els considera com a noms estrangers habitualment usats en la nostra llengua, com

charter (vol. charter), chateaubriand (bistec), sherpa o sheriff, i un oportú asterisc indica aquesta condició. ¿Caldrà algun dia escriure xàrter, xatobrian, xerpa i xèrif? Potser sí. A nosaltres no ens semblaria pas desencertat, però cal reconèixer que s'ha d'actuar sense precipitació i esperar que al cap d'un cert temps, amb l'ús continuat, aquests mots s'integrin en la nostra llengua i hi adquireixin carta de naturalesa. En canvi, un derivat d'un nom propi, com shakespeareà, difícilment pot revestir altra forma que aquesta. Res no ens priva, però, tractant-se d'un mot de caràcter enciclopèdic, de pronunciar-lo «xelicapirlà» tot mantenint aquesta forma gràfica.

Albert Jané